

**RAQAMLI KOMMUNIKATSIYA SHAROITIDA INGLIZ VA O‘ZBEK
TILLARIDA KOD ALMASHTIRISHNING SOTSIOLINGVISTIK
XUSUSIYATLARI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20694166>

*O‘zbekiston davlat jahon tillari universitetining “Ingliz tili nazariy aspektlari №3”
kafedrası mudiri pedagogika fanlari doktori (DSc), professor*

Hamdamova Mahzuna Tursunovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada raqamli kommunikatsiya muhitida ingliz va o‘zbek tillari o‘rtasida kuzatilayotgan kod almashtirish (code-switching) hodisasining sotsiolingvistik xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqotda kod almashtirishning nazariy asoslari, uning turlari, ijtimoiy tarmoqlar va ta’lim muhitidagi namoyon bo‘lish shakllari yoritilgan. Shuningdek, yoshlar nutqida ingliz tili birliklarining o‘zbek tili bilan integratsiyalashuvi, ushbu jarayonning kommunikativ samaradorlik, shaxsiy identifikatsiya hamda nutq madaniyatiga ta’siri o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari kod almashtirishning zamonaviy bilingval jamiyat rivojlanishidagi muhim sotsiolingvistik hodisa ekanligini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *bilingvizm, kod almashtirish, sotsiolingvistika, raqamli kommunikatsiya, ingliz tili, o‘zbek tili, yoshlar nutqi, pragmatika, kommunikativ kompetensiya.*

**СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕКЛЮЧЕНИЯ
КОДОВ В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКИСТАНСКОМ ЯЗЫКАХ В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВОЙ КОММУНИКАЦИИ**

*Заведующая кафедрой «Теоретические аспекты английского языка № 3»
Узбекского государственного университета мировых языков, доктор педагогических
наук (ДПН), профессор*

Хамдамова Махзуна Турсуновна

Аннотация: *В данной статье анализируются социолингвистические особенности феномена переключения кодов между английским и узбекским языками в среде цифровой коммуникации. Исследование охватывает теоретические основы переключения кодов, его виды, формы проявления в социальных сетях и образовательной среде. Также изучается интеграция единиц английского языка с узбекским языком в речи молодежи, влияние этого процесса на коммуникативную эффективность, личностную идентификацию и речевую культуру. Результаты исследования показывают, что переключение кодов является важным социолингвистическим феноменом в развитии современного двуязычного общества.*

Ключевые слова: билингвизм, переключение кодов, социолингвистика, цифровая коммуникация, английский язык, узбекский язык, речь молодежи, прагматика, коммуникативная компетентность.

SOCIOLINGUISTIC FEATURES OF CODE-SWITCHING IN ENGLISH AND UZBEKISTAN IN THE CONDITIONS OF DIGITAL COMMUNICATION

*Head of the Department of "Theoretical Aspects of English Language No. 3" of the Uzbek State University of World Languages, Doctor of Pedagogical Sciences (DSc),
Professor*

Hamdamova Mahzuna Tursunovna

Annotation: *This article analyzes the sociolinguistic features of the phenomenon of code-switching between English and Uzbek languages in the environment of digital communication. The study covers the theoretical foundations of code-switching, its types, forms of manifestation in social networks and the educational environment. Also, the integration of English language units with the Uzbek language in the speech of young people, the impact of this process on communicative effectiveness, personal identification and speech culture are studied. The results of the study show that code-switching is an important sociolinguistic phenomenon in the development of a modern bilingual society.*

Keywords: *bilingualism, code-switching, sociolinguistics, digital communication, English, Uzbek, youth speech, pragmatics, communicative competence.*

KIRISH

XXI asrda globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda xalqaro hamkorlikning kengayishi natijasida turli tillar o'rtasidagi aloqalar yangi bosqichga ko'tarildi. Ingliz tilining xalqaro muloqot vositasi sifatidagi mavqei kuchayishi ko'plab mamlakatlarda, jumladan O'zbekistonda ham ikki tillilikning keng tarqalishiga sabab bo'lmoqda.

Bunday sharoitda bir muloqot jarayonida ikki yoki undan ortiq tillardan foydalanish holati – kod almashtirish hodisasi keng kuzatilmoqda. Ayniqsa, yoshlar, talabalar, xorijiy tillarni o'rganuvchilar hamda IT sohasi vakillari nutqida ingliz va o'zbek tillarining uyg'unlashuvi faol namoyon bo'lmoqda.

Kod almashtirish tushunchasi va uning nazariy asoslari

Kod almashtirish (code-switching) termini dastlab sotsiolingvistika fanida bilingval shaxslarning nutq faoliyatini tavsiflash uchun qo'llanilgan. J. Gumperz ushbu hodisani "bir suhbat davomida turli til tizimlariga mansub birliklarning almashinishi" sifatida ta'riflaydi.

C. Myers-Scottonning "Markedness Model" nazariyasiga ko'ra, so'zlovchi kod tanlash orqali o'zining ijtimoiy mavqeini, suhbatdosh bilan munosabatini va kommunikativ maqsadini namoyon qiladi.

J. Fishman esa kod tanlashni quyidagi omillar bilan bog'laydi:

- suhbat mavzusi;
- kommunikatsiya muhiti;

- ishtirokchilarning ijtimoiy maqomi;
- til kompetensiyasi darajasi;
- madaniy mansublik.

Kod almashtirishning turlari

Tadqiqotchilar kod almashtirishni bir necha turlarga ajratadilar.

1. Intersentensial kod almashtirish

Til o'zgarishi gaplar chegarasida yuz beradi.

Misol:

"Bugungi trening juda foydali bo'ldi. We learned many practical skills."

2. Intrasentensial kod almashtirish

Bir gap tarkibida ikki til birliklari qo'llanadi.

Misol:

"Men assignmentni bugun submit qilishim kerak."

Bu tur o'zbek yoshlarining kundalik nutqida keng uchraydi.

3. Tag-switching

Nutqqa boshqa tildagi qisqa birliklarning qo'shilishi bilan tavsiflanadi.

Misol:

"Bu loyiha juda qiziqarli, you know."

Raqamli kommunikatsiya va kod almashtirish

Ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi kod almashtirish jarayonining jadallashuviga olib keldi. Instagram, Telegram, TikTok va YouTube platformalarida ingliz tilidagi terminlar keng qo'llanilmoqda.

Masalan:

- post joylash;
- story qo'yish;
- account ochish;
- online meeting;
- live efir;
- content yaratish.

Ushbu birliklar o'zbek tilining grammatik tizimiga moslashib bormoqda:

- "postladim";
- "like bosdim";
- "share qildim";
- "comment yozdim".

Bu holat til tizimining moslashuvchanligini ko'rsatadi.

Yoshlar nutqida kod almashtirishning o'rni

Yoshlar orasida kod almashtirish quyidagi omillar ta'sirida shakllanadi:

- ingliz tilini o'rganishga bo'lgan qiziqish;
- xorijiy media mahsulotlarining ommalashuvi;
- xalqaro ta'lim dasturlarining kengayishi;
- internet madaniyatining ta'siri.

Ko'p qo'llaniladigan birliklar:

- feedback;
- challenge;
- motivation;
- deadline;
- trend;
- startup;
- networking.

Ushbu birliklardan foydalanish yoshlar uchun zamonaviylik va global hamjamiyatga mansublik ramzi sifatida namoyon bo'ladi.

Kod almashtirishning pragmatik funksiyalari

Kod almashtirish turli kommunikativ vazifalarni bajaradi.

Funksiya	Mazmuni
Informativ	Terminlarni aniq ifodalash
Emotiv	Hissiy ta'sirni kuchaytirish
Identifikatsion	Guruhga mansublikni ko'rsatish
Pragmatik	Nutq samaradorligini oshirish
Stilistik	Nutqning zamonaviyligini ta'minlash

Masalan, "Bu project juda challenging ekan" jumlasida inglizcha birliklar stilistik ta'sirni kuchaytiradi.

Kod almashtirishning afzalliklari va muammolari

Ijobiy jihatlari:

- kommunikativ qulaylikni ta'minlaydi;
- xalqaro terminologiyani tez o'zlashtirishga yordam beradi;
- bilingval kompetensiyani rivojlantiradi;
- madaniyatlara muloqotni osonlashtiradi.

Salbiy jihatlari:

- ona tilidagi muqobil birliklarning cheklanishiga olib kelishi mumkin;
- nutq madaniyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjud;
- til interferensiyasini kuchaytiradi.

Shu bois kod almashtirishdan vaziyat va kommunikativ maqsadga muvofiq foydalanish zarur.

Xulosa qilib aytganda, kod almashtirish zamonaviy bilingval jamiyatning tabiiy til hodisasi hisoblanadi. Ingliz va o'zbek tillari o'rtasidagi o'zaro ta'sir ayniqsa raqamli kommunikatsiya, ta'lim muhiti hamda yoshlar nutqida yaqqol namoyon bo'lmoqda. Ushbu hodisa kommunikativ samaradorlikni oshirish, yangi tushunchalarni ifodalash hamda ijtimoiy identifikatsiyani shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida kod almashtirishni pragmatolingvistika, mediatilshunoslik, diskurs tahlili va sun'iy intellekt vositasidagi kommunikatsiya doirasida o'rganish dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

REFERENCES:

1. Gumperz J. J. *Discourse Strategies*. Cambridge University Press, 1982.
2. Myers-Scotton C. *Multiple Voices: An Introduction to Bilingualism*. Blackwell Publishing, 2006.
3. Poplack S. "Sometimes I'll Start a Sentence in English y termino en español." *Linguistics*, 1980.
4. Wardhaugh R. *An Introduction to Sociolinguistics*. Oxford University Press, 2015.
5. Grosjean F. *Bilingual: Life and Reality*. Harvard University Press, 2010.
6. Fishman J. A. *Sociolinguistics: A Brief Introduction*. Rowley, 1971.
7. UNESCO. *Global Education Monitoring Report 2024*. Paris, 2024.
8. OECD. *Future of Education and Skills 2030*. OECD Publishing, 2023.
9. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge University Press, 2011.
10. Central Asian Journal of Linguistics. Studies on English-Uzbek bilingual communication, 2023–2025.